Els altres i nosaltres

El Bòlit de Girona reivindica a 'Els desconeguts de sempre' els rars, foraviats i marginals que posen a prova els límits de la 'normalitat'

Han estat sempre entre nosaltres, desastrats, extravagants, desacomplexats, xerraires i una mica beneits, just perquè el temor que inspiraven no entorpís la tendresa amb què cada poble o ciutat els assimilava com una nota juganera del pintoresquisme local. Són Els desconeguts de sempre, els tipus populars que celebrava la literatura costumista, els "singulars anecdòtics" amb què Plàcid Vidal va batejar una sèrie de retrats d'escriptors fora d'ordre, tots aquells que no encaixaven amb el comportament normatiu i que el Bòlit de Girona reivindica en una exposició que assaja amb ells, els "llampats", els freaks, una "teoria de les excepcions" i un replantejament dels límits d'allò que es considera normal i acceptable.

Amb la voluntat de dedicar la programació de tardor a la salut mental, el centre d'art contemporani gironí ha confiat als escriptors Julià Guillamon i Adrià Pujol, que hi aporta també la seva formació d'antropòleg, una recerca ben mirat pionera per la seva amplitud que aborda aquests personatges, des de la Monyos, Lídia de Cadaqués o Pepet Gitano fins a Josefa Tolrà, l'Esperanceta Trinquis o en Li- Chang, no pas com unes anomalies més o menys simpàtiques, sinó com els símptomes d'una humanitat molt més complexa que el patró llis on l'hem fixada, d'una enorme creativitat i amb altes capacitats comunicatives també des de la marginalitat i el desvari. És un fil d'una continuïtat ininterrompuda des dels orígens del temps que el Bòlit ha rastrejat en el segle XX en dos dels seus espais: la majoria dels personatges diguem-ne llegendaris es concentren a les sales de la Rambla, i els de record més recent i alguns de gloriosament encara actius, com l'impagable Albert Boada, La Bèstia de Llançà, a la seu del Pou Rodó, en diàleg amb escriptors i artistes contemporanis. Tere Recarens, per exemple, s'inspira en Narcís Carós, en Taranto, per crear una instal·lació que fa reviure el seu gaiato i l'udol amb què espantava les criatures, de la mateixa manera que Pere Noguera equipara la seva exploració terrissaire amb els càntirs que traginava per Sant Hilari Sacalm l'aiguader Jaume Traveries, en Jaumet del Flabiol. Molts són fills de la misèria i carretegen, almenys en la memòria col·lectiva, algun trauma primigeni que els hauria desviat de la via comunal ("perdre el senderi" és de fet una expressió que indica l'emboscament), però gairebé sense excepció estaven dotats d'uns poders de fabulació i una capacitat innata per a això que el coaching emocional ara en diu resiliència per acabar representant les qualitats anticipadores i libèrrimes de l'artista. Alguns esquerden els llindars entre l'un i l'altre, i l'il·luminat i el creador es fonen en figures sensacionals com Damià Escuder i Josep M. de Sucre, o com Albert Brugués (l'home del bar secret" que Lurdes R. Basolí honora en una sèrie fotogràfica), que continua a la barra d'un establiment tancat fa anys i panys, oferint als iniciats un quinto de nevera mentre omple quaderns de dibuix amb imatges del volcà de la Palma, d'insectes i de cases que exploten, boom!

Una de les filmacions que es projecten a la Rambla presenta el ball desimbolt d'un nan, amb el barret de copa atrotinat i un cigar a la boca, que la família de Modest Solsona va veure el 1935 al circuit de Terramar de Sitges mentre esperava que comencés la cursa i va decidir gravar-lo. Ningú no en sap el nom, ni d'on venia, ni de què vivia, però enmig de la gentada elegant que li passa encuriosida pel costat encarna el bufó que roba per uns segons el protagonisme a la societat benestant i assenyada de la qual en certa manera serveix de contraimatge. És una de les troballes de l'exposició, com la captaire miraclera Paula Juliana de Blanes, que havia inspirat fins i tot uns versets del pulcre noucentista Rafael Masó, dipositària d'una rica fraseologia popular alimentada pel dol, imaginari o real, d'un amor perdut. Les dones, en el martirologi popular, sempre figura que s'extravien (de nou el fora de via) perquè les han abandonades o se'ls ha mort algú, com la cèlebre Monyos, que satisfeia els dos requisits: se la suposa trastocada perquè un cotxe de cavalls li va atropellar la filla que havia

tingut amb l'amo de la casa on servia de minyona. Ells, en general, desenvolupen una desviació tirant a feliç, com en Panxo Pomada de Santa Coloma de Farners, un xarlatà que va arribar a ser regidor i fins i tot llogava una orquestra per divulgar les propietats salvífiques de l'ungüent amb què curava les ferides de tall. Però no n'hi ha cap de tant desinhibit com La Bèstia de Llançà, sempre a cavall de la bicicleta, amb calça curta i avarques, proclamant el seu historial de tripis i amistançades a Suïssa i a Bèlgica, el seu passat de carter i cobrador de l'IBI ("era al mateix temps un hippy i un agent del Mosad", diu), i disposat a assistir els ciclistes fosforescents que troba esbufegant a mitja pujada suplicant per una beguda isotònica: "Fes com jo, quatre copes de vi, i segueix el teu camí."

Publicat a:
-El Punt Avui. Girona 01-11-2022, Pàgina 32
-El Punt Avui. Nacional 01-11-2022, Pàgina 23

Font del document: http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2211846-els-altres-i-nosaltres.html